

Tenytska, N. B., and Hryshko, Yu. S. "Pidvyshchennia platospromozhnosti pidpriemstva shliakhom optymizatsii debitorskoji zaborhovanosti" [Improving the solvency of the company by optimizing receivables]. *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky*. <http://global-national.in.ua/issue-8-2015/16-vipusk-8-listopad-2015-r/1453-tenitska-n-b-grishko-yu-s-pidvishchennya-platospromozhnosti-pidpriemstva-shlyakhom-optimizatsiji-debitorskoji-zaborgovanosti>

mozhnosti-pidpriemstva-shlyakhom-optimizatsiji-debitorskoji-zaborgovanosti

Tarasenko, N. V. *Ekonomichniy analiz diialnosti promyslovoho pidpriemstva* [Economic analysis of activity of industrial enterprise]. Lviv: LBI NBU, 2010.

УДК 005.336:332.146:339.9

ОЦІНКА РІВНЯ ЕКСПОРТНО-ІМПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ: МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

© 2017 ОТЕНКО В. І., БАРАННИК І. О.

УДК 005.336:332.146:339.9

Отенко В. І., Баранник І. О. Оцінка рівня експортно-імпортного потенціалу промислових підприємств: методичне забезпечення

У статті представлено детальний опис методичного забезпечення оцінки рівня розвитку та використання експортно-імпортного потенціалу промислових підприємств. Визначено місце оцінки в системі управління експортно-імпортним потенціалом підприємства (ЕІПП), а також її концептуальний зміст. На прикладі великих промислових підприємств м. Харкова показано реалізацію пропонованого методичного забезпечення оцінки ЕІПП. Обґрунтовано, що об'єктивність та дієвість оцінки рівня експортно-імпортного потенціалу промислових підприємств методично забезпечується; системою часткових показників, які дозволяють регулярно спостерігати та діагностувати тенденції змін стану та використання ЕІПП; аналітичним інструментом – кластерним, факторним і канонічним аналізом для виявлення причинно-наслідкових взаємозв'язків і складових потенціалу та визначення найвпливовіших показників; розробленням інтегральних показників розвитку та використання ЕІПП, а також самою процедурою оцінки, яку рекомендується здійснювати за відповідними етапами.

Ключові слова: оцінка експортно-імпортного потенціалу підприємства, склад методичного забезпечення, система часткових та інтегральних показників, інструменти оцінки, логіка етапів оцінки.

Рис.: 3. **Табл.:** 1. **Бібл.:** 8.

Отенко Василь Іванович – доктор економічних наук, професор, проректор Харківського національного економічного університету ім. С. Кузнеця (пр. Науки, 9а, Харків, 61166, Україна)

Баранник Ігор Олексійович – аспірант кафедри менеджменту і бізнесу, Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця (пр. Науки, 9а, Харків, 61166, Україна)

E-mail: barannik@ukr.net

УДК 005.336:332.146:339.9

Отенко В. І., Баранник І. О. Оценка уровня экспортно-импортного потенциала промышленных предприятий: методическое обеспечение
В статье представлено детальное описание методического обеспечения оценки уровня развития и использования экспортно-импортного потенциала промышленных предприятий. Определено место оценки в системе управления экспортно-импортным потенциалом предприятия (ЭИПП), а также её концептуальное содержание. На примере крупных промышленных предприятий г. Харькова показана реализация предлагаемого методического обеспечения оценки ЭИПП. Обосновано, что объективность и действенность оценки уровня экспортно-импортного потенциала промышленных предприятий методически обеспечивается: системой частных показателей, позволяющих регулярно наблюдать и диагностировать тенденции изменений состояния и использования ЭИПП; аналитическим инструментом – кластерным, факторным и каноническим анализом для выявления причинно-следственных взаимосвязей в составляющих потенциала и определения влияющих показателей; разработкой интегральных показателей развития и использования ЭИПП, а также самой процедурой оценки, которую рекомендуется осуществлять по соответствующим этапам.

Ключевые слова: оценка экспортно-импортного потенциала предприятия, состав методического обеспечения, система частных и интегральных показателей, инструменты оценки, логика этапов оценки.

Рис.: 3. **Табл.:** 1. **Библ.:** 8.

Отенко Василий Иванович – доктор экономических наук, профессор, проректор Харьковского национального экономического университета им. С. Кузнеця (пр. Науки, 9а, Харьков, 61166, Украина)

Баранник Игорь Алексеевич – аспирант кафедры менеджмента и бизнеса, Харьковский национальный экономический университет им. С. Кузнеця (пр. Науки, 9а, Харьков, 61166, Украина)

E-mail: barannik@ukr.net

UDC 005.336:332.146:339.9

Otenko V. I., Barannik I. O. Evaluating the Level of the Export-Import Potential of Industrial Enterprises: Methodical Support

The article provides a detailed description of the methodical support for evaluating the level of development and use of the export-import potential of industrial enterprises. The place of evaluation in the system of management of the enterprise's export-import potential (EIPE), as well as its conceptual content have been defined. An implementation of the proposed methodical support for evaluation of the EIPE has been displayed on the example of the major industrial enterprises of the city of Kharkiv. It has been substantiated that the objectivity and effectiveness of evaluation of the level of export-import potential of industrial enterprises is methodically ensured by: the system of partial indicators allowing for regular monitoring and diagnosing tendencies in the status and the use of the EIPE; the analytical tool – i.e. cluster, factor, and canonical analyzes to identify causal relationships in the components of potential and to determine the indicators of impact; the development and use of the EIPE, as well as the evaluation procedure itself, which is recommended for implementation in accordance with the appropriate stages.

Keywords: evaluation of the export-import potential of enterprise, composition of the methodical support, system of partial and integrated indicators, evaluation tools, logic of the evaluation stages.

Fig.: 3. **Tbl.:** 1. **Bibl.:** 8.

Otenko Vasyi I. – D. Sc. (Economics), Professor, Pro-rector of the Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics (9a Nauky Ave., Kharkiv, 61166, Ukraine)

Barannik Ihor O. – Postgraduate Student of the Department of Management and Business, Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics (9a Nauky Ave., Kharkiv, 61166, Ukraine)

E-mail: barannik@ukr.net

Інтегрованість економіки України у світове господарство обумовлюється розвитком її експортно-імпортного потенціалу, тому об'єктивна оцінка цього потенціалу сприяє дієвості управлінських рішень та розроблених стратегій щодо підвищення конкурентоспроможності країни та виходу на нові зовнішні ринки.

Проблемами оцінювання потенціалу підприємства, зокрема експортного та імпортного потенціалів, займалися чимало відомих вітчизняних вчених: Отенко І. П. [1], Мельник Т. Н. [2], Підадубна Л. І. [3] та інші. Наразі відсутня одноставна думка щодо здійснення оцінки експортно-імпортного потенціалу підприємства (ЕІПП), що пояснюється неузгодженістю рекомендацій відносно складу системи показників, різноманітністю методичних підходів та методичного забезпечення. З огляду на необхідність розвитку ЕІПП, що створює економічну основу країни в сучасних умовах, актуальність вирішення проблем оцінки ЕІПП очевидна.

Метою проведення оцінки рівня експортно-імпортного потенціалу є комплексне та системне його дослідження для підвищення ефективності використання та визначення напрямів розвитку даного потенціалу на підприємстві.

Моніторинг як функціональна складова управління експортно-імпортного потенціалу підприємств передбачає систематичне стеження, спостереження, оцінку, контроль і прогнозування за станом формування, використання та розвитку експортно-імпортного потенціалу на підприємстві. Звідси оцінка рівня експортно-імпортного потенціалу є однією з визначальних процедур його моніторингу.

Оцінка як функція управління передбачає опис об'єкта в економіці за його ознаками, формування системи показників, встановлення динаміки значень показників, порівняння досягнутих рівнів значень із плановими або нормативними, еталонними, що супроводжується пошуком і виявленням резервів та діагностування критичних ситуацій. Завдяки динаміці показників здійснюється спостереження змін їх значень, встановлення їх тенденцій змін, порівняння із закономірностями, виявлення внутрішніх механізмів, що ґрунтуються на причинно-наслідкових взаємозв'язках.

До системи оцінки входять частинні та інтегральні показники, які утворюють ієрархічну систему показників для опису об'єкта, критерії, що дозволяють визначити ступінь досягнення мети функціонування та розвитку, еталони, які уможливають порівняння та проведення аналізу, аналітичні інструменти, що дозволяють генерувати знання про об'єкт і провести детальне дослідження складових змістовної суті об'єкта, технологія проведення оцінки, яка передбачає логіку даного процесу.

Систему частинних показників експортно-імпортного потенціалу підприємства рекомендується структурувати за групами [4; 5; 7]: показники стану ЕІПП і загального потенціалу підприємства, що його забезпечує, а саме: x_1 – експортна квота, x_2 – імпортна квота, x_3 – експортна щільність підприємства на зовнішньому ринку, x_4 – частка внутрішнього ринку, x_5 – темп зміни поставок на експорт, x_6 – темп змін імпорту, x_7 – рівень продуктової диверсифікації експорту, x_8 – коефіцієнт

використання робочого часу, x_9 – питома вага працівників, що закінчили ВНЗ, x_{10} – питома вага працівників, навчених новим професіям, x_{11} – питома вага працівників, що підвищили кваліфікацію у звітному періоді, x_{12} – коефіцієнт плинності персоналу, x_{13} – продуктивність праці, x_{14} – коефіцієнт відновлення основних фондів, x_{15} – фондовіддача, x_{16} – фондоозброєність, x_{17} – коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами, x_{18} – частка власних обігових коштів у активах, x_{19} – коефіцієнт оборотності капіталу, x_{19} – коефіцієнт оборотності власного обігового капіталу, x_{20} – коефіцієнт оборотності виробничих запасів, x_{21} – коефіцієнт оборотності готової продукції, x_{22} – коефіцієнт оборотності власного капіталу, x_{23} – коефіцієнт автономії, x_{24} – коефіцієнт маневреності, x_{25} – показник фінансового левеїджу, x_{26} – коефіцієнт забезпечення запасів і витрат власними джерелами формування, x_{27} – запаси матеріальних ресурсів, x_{28} – матеріаломісткість продукції, x_{29} – показники структури операційних витрат, x_{30} – матеріальні витрати, x_{31} – амортизація, x_{32} – витрати на оплату праці, x_{33} – відрахування на соціальні потреби, x_{34} – інші операційні витрати, x_{35} – виробничі запаси, x_{36} – незавершене виробництво, x_{37} – готова продукція.

Для здійснення оцінки використання ЕІПП слід мати систему результативних показників експортно-імпортної діяльності підприємства. Це такі показники: y_1 – економічна ефективність експорту, y_2 – економічна ефективність імпорту, y_3 – вигідність експорту, y_4 – прибутковість експортних операцій, y_5 – рентабельність імпорту, а також показники рентабельності підприємства: y_6 – рентабельність сукупного капіталу, y_7 – валова рентабельність продажів, y_8 – операційна рентабельність продажів, y_9 – чиста рентабельність продажів [5–7].

Для визначення внутрішніх механізмів при використанні експортно-імпортного потенціалу на підприємстві з метою його розвитку необхідно виявити причинно-наслідкові взаємозв'язки в системі частинних показників, які описують його стан і результати використання. Існують рекомендації фахівців з проблем економіко-математичних методів та їх застосування щодо доцільності використання методів багатовимірного статистичного аналізу, а саме: кластерного, факторного та канонічного – для визначення латентних факторів та внутрішніх причинно-наслідкових взаємозв'язків [8].

Визначити зв'язок частинних показників, що характеризують стан ЕІПП і загальний його потенціал, і результативних показників використання ЕІПП на підприємствах ВАТ «Світло шахтаря» (П1), ВАТ «Турбоатом» (П2), ПАТ «Укрелектромаш» (П3), ВАТ «Завод ім. Фрунзе» (П4), ВАТ «Харківський підшипниковий завод» (П5), Державне підприємство «Харківський машинобудівний завод «ФЕД» (П6), доцільно за допомогою статистичного пакета Statgraphics Centurion. Спочатку слід структурувати систему показників, що характеризують стан ЕІПП і його використання за допомогою кластерного аналізу, який дозволяє систематизувати показники за групами. Аналіз складу кожного кластера показників дозволяє встановити взаємозв'язок між цими показниками. З рис. 1 видно, що в системі показ-

ників ЕІПП наявні чотири великі групи, які за кількістю показників майже однакові. *Першу групу* утворили показники: x_1 – експортна квота, x_{28} – запаси матеріальних ресурсів, x_{32} – витрати на оплату праці, x_{33} – відрахування на соціальні потреби, x_{35} – виробничі запаси, x_{36} – незавершене виробництво, y_3 – вигідність експорту, y_5 – рентабельність імпорту, y_7 – валова рентабельність продажів, y_8 – операційна рентабельність продажів, y_9 – чиста рентабельність продажів.

трати. До четвертої групи показників не увійшов жоден з показників, який характеризує використання ЕІПП.

Аля аналізу внутрішніх причинно-наслідкових механізмів в експортно-імпортній діяльності підприємств, що досліджувалися, та виявлення найбільш впливових показників, що обумовлюють стан ЕІПП і його використання, слід застосувати факторний та канонічний аналіз у кожній з чотирьох груп показників.

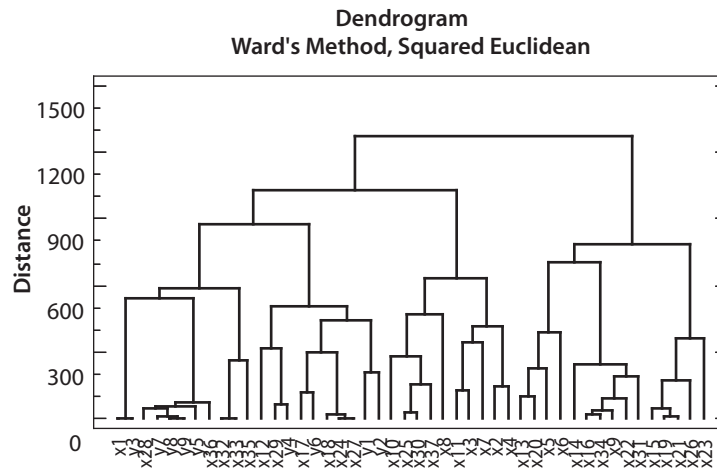


Рис. 1. Дендрограма системи показників, що описують стану ЕІПП і його використання на підприємствах, що досліджувалися

До складу *другої групи* увійшли показники: x_2 – імпортна квота, x_3 – експортна щільність підприємства на зовнішньому ринку, x_4 – частка внутрішнього ринку, x_7 – рівень продуктової диверсифікації експорту, x_8 – коефіцієнт використання робочого часу, x_{10} – питома вага працівників, навчених новим професіям, x_{11} – питома вага працівників, що підвищили кваліфікацію у звітному періоді, x_{25} – коефіцієнт маневреності, x_{30} – матеріальні витрати, x_{37} – готова продукція. Слід відмітити, що друга група не містить показників використання ЕІПП.

Третя група показників складається з таких показників: x_{12} – коефіцієнт плинності персоналу, x_{17} – коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами, x_{18} – частка власних обігових коштів у активах, x_{24} – коефіцієнт автономії, x_{27} – коефіцієнт забезпечення запасів і витрат власними джерелами формування, x_{29} – матеріаломісткість продукції, y_1 – економічна ефективність експорту, y_2 – економічна ефективність імпорту, y_4 – прибутковість експортних операцій, y_6 – рентабельність сукупного капіталу.

До *четвертої групи* показників увійшли: x_5 – темп зміни поставок на експорт, x_6 – темп змін імпорту, x_9 – питома вага працівників, що закінчили ВНЗ, x_{13} – продуктивність праці, x_{14} – коефіцієнт відновлення основних фондів, x_{15} – фондовіддача, x_{16} – фондоозброєність, x_{19} – коефіцієнт оборотності капіталу, x_{20} – коефіцієнт оборотності власного обігового капіталу, x_{21} – коефіцієнт оборотності виробничих запасів, x_{22} – коефіцієнт оборотності готової продукції, x_{23} – коефіцієнт оборотності власного капіталу, x_{26} – показник фінансового левераджу, x_{31} – амортизація, x_{34} – інші операційні ви-

Так, для аналізу причинно-наслідкових взаємозв'язків у першій групі показників ЕІПП були обчислені моделі латентних факторів за факторним аналізом, а саме:

$$F_{1(1)} = 0,195x_1 + 0,762x_{28} + 0,422x_{32} + 0,361x_{33} + 0,068x_{35} + 0,693x_{36} + 0,247y_3 + 0,889y_5 + 0,901y_7 + 0,917y_8 + 0,839y_9,$$

$$F_{2(1)} = 0,956x_1 + 0,355x_{28} + 0,422x_{32} + 0,188x_{33} - 0,035x_{35} + 0,445x_{36} + 0,938y_3 + 0,002y_5 + 0,1y_7 + 0,247y_8 + 0,429y_9,$$

$$F_{3(1)} = 0,084x_1 + 0,218x_{28} + 0,824x_{32} + 0,862x_{33} + 0,807x_{35} + 0,301x_{36} + 0,085y_3 + 0,217y_5 + 0,298y_7 + 0,197y_8 + 0,153y_9.$$

Ці фактори на 86,308% описують першу групу показників ЕІПП. Послідовність впливових показників сформована в напрямі зниження факторних навантажень за умови $a_{ij} \geq 0,3$.

При застосуванні канонічного аналізу модель взаємозв'язку показників стану ЕІПП і його використання в першій групі показників має вигляд:

$$\begin{cases} r_{U_{1(1)}V_{1(1)}} = 0,949, p\text{-value} = 0,000; \\ U_{1(1)} = 0,28x_1 + 0,419x_{28} + 0,993x_{32} - \\ - 0,687x_{33} - 0,139x_{35} + 0,258x_{36}, \\ V_{1(1)} = 0,676y_3 + 0,24y_5 + 0,543y_7 + \\ + 0,297y_8 - 0,461y_9, \end{cases}$$

$$rU_{2(1)}V_{2(1)} = 0,929, p\text{-value} = 0,0001;$$

$$\begin{cases} U_{2(1)} = -1,193x_1 + 0,59x_{28} + 1,137x_{32} - \\ -1,077x_{33} - 0,015x_{35} + 0,353x_{36}, \\ V_{2(1)} = -1,067y_3 + 0,426y_5 + \\ + 0,191y_7 - 0,199y_8 + 0,566y_9, \end{cases}$$

Визначення змістовної суті виявлених латентних факторів слід ґрунтувати на основі рейтингу значень факторних навантажень. Наприклад, для першого фактора першої системи показників ЕППП рейтинг показників є таким: y_8 – операційна рентабельність продажів, y_7 – валова рентабельність продажів, y_5 – рентабельність імпорту, y_9 – чиста рентабельність продажів, x_{28} – запаси матеріальних ресурсів, x_{36} – незавершене виробництво, x_{32} – витрати на оплату праці. Аналіз такої послідовності найвпливовіших показників дозволяє визначити цей фактор як впливу матеріальної бази та використання трудових ресурсів на рентабельність продажів продукції та ефективність імпортової діяльності підприємств, що досліджувалися.

Отже, на стан і розвиток ЕППП і його використання впливають такі латентні фактори, як вигідність експортної квоти, фактор витрат на трудові ресурси та виробничі запаси, маневреність оборотного капіталу, фактор експортної щільності підприємств на зовнішніх ринках, збільшення частки внутрішнього ринку за рахунок змінення імпортової квоти, вплив фінансової автономії на рентабельність сукупного капіталу, вплив матеріаломісткості продукції, фактор економічної ефективності використання ЕППП, фактор впливу фондоозброєності виробництва, фактор оборотності капіталу, продуктивності праці.

Детальний аналіз латентних факторів ЕППП, які отримали за допомогою методів багатовимірного статистичного аналізу, дозволив визначити перелік найвпливовіших показників ЕППП. Це такі показники: x_3 – експортна щільність підприємства на зовнішньому ринку, x_6 – темп змін імпорту, x_7 – рівень продуктової диверсифікації експорту, x_{10} – питома вага працівників, навчених новим професіям, x_{11} – питома вага працівників, що підвищили кваліфікацію у звітному періоді, x_{13} – продуктивність праці, x_{14} – коефіцієнт відновлення основних фондів, x_{18} – частка власних обігових коштів у активах, x_{19} – коефіцієнт оборотності капіталу, x_{20} – коефіцієнт оборотності власного обігового капіталу, x_{22} – коефіцієнт оборотності виробничих запасів, x_{23} – коефіцієнт оборотності готової продукції, x_{24} – коефіцієнт оборотності власного капіталу, x_{25} – коефіцієнт автономії, коефіцієнт маневреності, x_{26} – показник фінансового левериджу, x_{27} – коефіцієнт забезпечення запасів і витрат власними джерелами формування, x_{31} – амортизація, x_{32} – витрати на оплату праці, x_{33} – відрахування на соціальні потреби, x_{36} – незавершене виробництво, x_{37} – готова продукція, y_2 – економічна ефективність імпорту, y_4 – прибутковість експортних операцій, y_9 – чиста рентабельність продажів.

Таким чином, виділені найвпливовіші показники дозволяють здійснювати моніторинг експортно-імпортного потенціалу підприємства. Причому, коригуючи значення, наприклад, найбільш рейтингових показників, можна вважати, що опосередковано буде змінюватись і значення інших показників ЕППП. Решта показників, які не зв'язані в причинно-наслідкових взаємозв'язках, потребують додаткового розгляду та з'ясування причин такої ситуації.

Для оцінювання ЕППП слід аналізувати тенденції змін значень найвпливовіших показників протягом всього періоду дослідження. Як приклад розглянемо динаміку двох показників: рівня продуктової диверсифікації експорту (рис. 2) та економічної ефективності імпорту (рис. 3).

Рівень продуктової диверсифікації експорту характеризує ступінь різноманітності асортименту експортної продукції підприємства. Він також є показником ефективності експортної діяльності. На рис. 2 представлено динаміку цього показника. Слід відмітити, що майже всі підприємства, що досліджувалися, ведуть правильну політику в даному напрямку, крім ПАТ «Укрелектромаш», яке останнім роком значно скоротило асортимент експортної продукції.

Рівень економічної ефективності імпорту визначається за формулою $E EI_i = \frac{Bi}{B Pi} \cdot 100\%$, де Bi – вартість

імпортової продукції на внутрішньому ринку (тис. грн); $B Pi$ – витрати підприємства на придбання імпортової продукції (тис. грн). Якщо рівень ефективності імпорту високий, це є свідченням ефективнішої імпортової діяльності підприємства. Представлена динаміка економічної ефективності імпорту на рис. 3 протягом 2012–2016 рр. на підприємствах, що досліджувалися, свідчить про значний стрибок її рівня у 2015 р. на підприємстві ДП «ХМЗ «ФЕД» і достатню стійкість у ВАТ «Турбоатом».

Для моніторингу рівнів експортно-імпортного потенціалу промислових підприємств необхідно визначити інтегральні показники, які характеризують стан експортно-імпортного потенціалу та його використання.

Найпопулярніші методи обчислення інтегральних показників в економіці ґрунтуються на адитивному та мультиплікативному повному згортанні сукупності показників, також відомі спеціальні математичні методи – такі як таксономічний метод побудови інтегрального показника розвитку та показник якості Харрінгтона. Достатньо простий обчислювальний алгоритм таксономічного показника розвитку обумовив доцільність його використання для визначення рівнів стану експортно-імпортного потенціалу промислових підприємств і його використання на підприємствах, що досліджувалися. Результати обчислень представлено в табл. 1.

Аналіз рівнів станів ЕППП свідчить про наявну спільну тенденцію спаду, що викликає занепокоєння, оскільки така тенденція вплине на рівень використання в подальші періоди часу. У цей час на підприємствах рівень використання ЕППП достатньо високий та вищий, ніж його стан, але теж наявна тенденція спаду. Виклю-

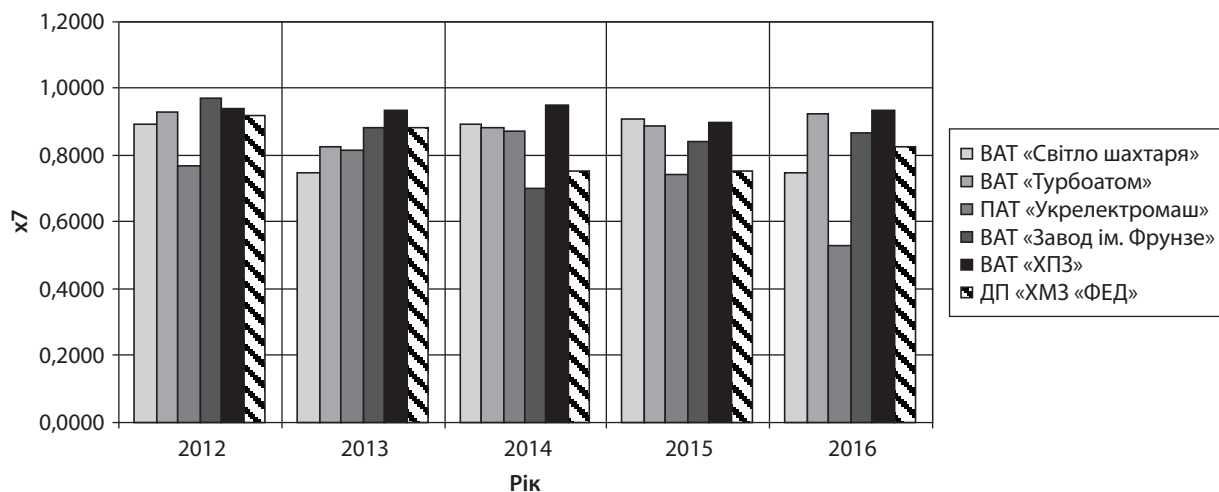


Рис. 2. Динаміка рівня продуктової диверсифікації експорту протягом 2012–2016 рр. на підприємствах, що досліджувалися

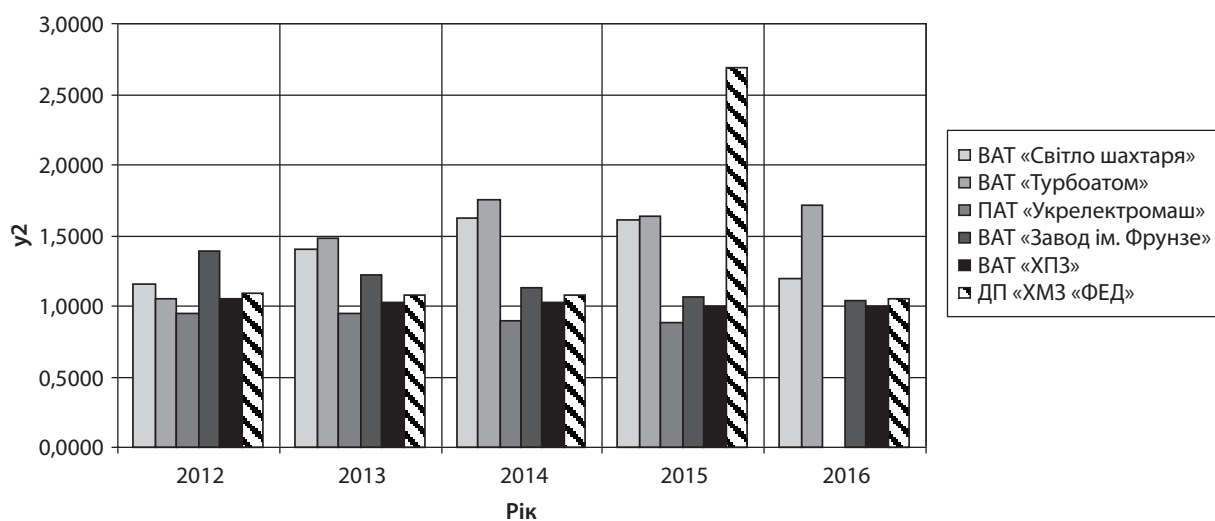


Рис. 3. Динаміка економічної ефективності імпорту протягом 2012–2016 рр. на підприємствах, що досліджувалися

Таблиця 1

Інтегральні показники розвитку експортно-імпортного потенціалу та його використання на підприємствах, що досліджувалися, у динаміці (2012–2016 рр.)

Підприємство	Рік				
	2012	2013	2014	2015	2016
Інтегральні показники стану ЕІПП					
ВАТ «Світло шахтаря»	0,211	0,126	0,156	0,237	0,171
ВАТ «Турбоатом»	0,302	0,397	0,449	0,465	0,597
ПАТ «Укрелектромаш»	0,208	0,308	0,181	0,186	0,198
ВАТ «Завод ім. Фрунзе»	0,200	0,318	0,169	0,274	0,248
ВАТ «ХПЗ»	0,222	0,410	0,288	0,405	0,380
ДП «ХМЗ «ФЕД»	0,299	0,273	0,349	0,232	0,179
Інтегральні показники використання ЕІПП					
ВАТ «Світло шахтаря»	0,380	0,571	0,539	0,351	0,356
ВАТ «Турбоатом»	0,379	0,596	0,622	0,633	0,789
ПАТ «Укрелектромаш»	0,658	0,439	0,446	0,401	0,374
ВАТ «Завод ім. Фрунзе»	0,672	0,322	0,570	0,519	0,550
ВАТ «ХПЗ»	0,461	0,430	0,678	0,372	0,457
ДП «ХМЗ «ФЕД»	0,427	0,411	0,668	0,707	0,569

чення становить ВАТ «Турбоатом», де спостерігається зростаюча тенденція рівнів як стану ЕІПП, так і його використання.

Таким чином, моніторинг рівнів стану та використання ЕІПП протягом 2012–2016 рр. свідчить про стабільно високі рівні його використання та низькі рівні стану, що потребує термінового розроблення стратегій на посилення розвитку ЕІПП на всіх підприємствах, що досліджувалися.

Отже, об'єктивність та дієвість оцінки рівня експортно-імпортного потенціалу промислових підприємств методично забезпечується: системою частинних показників, які дозволяють регулярно спостерігати та діагностувати тенденції змін стану та використання ЕІПП; аналітичним інструментом, а саме: кластерним, факторним і канонічним аналізом – для виявлення причинно-наслідкових взаємозв'язків у складових потенціалу та визначення найвпливовіших показників; розробленням інтегральних показників стану та використання ЕІПП, а також самою процедурою оцінки, яку рекомендується здійснювати за такими логічними етапами: 1) формування системи частинних показників для опису стану на використання ЕІПП; 2) визначення причинно-наслідкових взаємозв'язків у складових потенціалу; 3) визначення найвпливовіших показників, за якими можна виявляти важелі підвищення рівня розвитку ЕІПП і його використання; 4) аналіз тенденцій змін найвпливовіших показників для виявлення критичних станів та резервів розвитку ЕІПП; 5) визначення та аналіз рівнів розвитку та використання ЕІПП; 6) розроблення управлінських заходів щодо формування, розвитку та використання ЕІПП.

Запропоноване методичне забезпечення оцінки рівня експортно-імпортного потенціалу промислових підприємств формує її наукове підґрунтя та має практичну значущість в управлінні ЕІПП.

ЛІТЕРАТУРА

1. **Отенко І. П.** Методологические основы управления потенциалом предприятия: монография. Харьков: Изд. ХНЭУ, 2004. 216 с.
2. **Мельник Т.** Экспортный потенциал Украины: методология оценки та анализ. *Міжнародна економічна політика*. 2008. Вип. 1-2. С. 241–271.
3. **Піддубна Л. І., Шестакова О. А.** Экспортный потенциал предприятия: сутьность і системні імперативи формування і розвитку. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2012. № 37. С. 223–229.
4. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства: навч. посіб./О. В. Шкурупій, В. В. Гончаренко, І. А. Артеменко та ін. Київ: Центр навчальної літератури, 2012. 248 с.
5. **Бараннік І. О.** Система показників як основний інструмент моніторингу експортно-імпортного потенціалу підприємства // *Економічні підсумки 2016 року: досягнення, тенденції та перспективи: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Одеса, 18–19 листопада 2016 р.). Одеса, 2016. С. 59–62.
6. Стратегія посткризового розвитку зовнішньоекономічного сектора України: монографія /А. А. Мазаракі, Т. М. Мельник, В. В. Юхименко та ін. Київ: КНТЕУ, 2014. 660 с.

7. **Кузьмін О. Є., Босак А. О., Дарміць Р. З.** Планування, організування та мотивування зовнішньоекономічної діяльності: навч. посіб. Львів: Вид-во НУ «Львівська політехніка», 2009. 324 с.

8. **Пономаренко В. С., Малярець Л. М.** Багатомірний аналіз соціально-економічних систем: навч. посіб. Харків: Вид. ХНЕУ, 2009. 384 с.

REFERENCES

- Barannik, I. O. "Systema pokaznykiv yak osnovnyi instrument monitorynhu eksportno-importnoho potentsialu pidpriemstva" [The system of indicators as the main instrument of monitoring of export-import potential of the enterprise]. *Ekonomichni pidsumky 2016 roku: dosiahnennia, tendentsii ta perspektyvy*. Odesa, 2016. 59-62.
- Kuzmin, O. Ye., Bosak, A. O., and Darimits, R. Z. *Planuvannia, orhanizuvannia ta motyvuvannia zovnishnyoeconomichnoi diialnosti* [Planning, organization and motivation of foreign economic activity]. Lviv: Vyd-vo NU «Lvivska politekhnikha», 2009.
- Mazaraki, A. A. et al. *Stratehiia postkryzovoho rozvytku zovnishnyoeconomichnoho sektora Ukrainy* [The strategy of post-crisis development of foreign economic sector of Ukraine]. Kyiv: KNTEU, 2014.
- Melnyk, T. "Eksportnyi potentsial Ukrainy: metodolohiia ot-sinky ta analiz" [The export potential of Ukraine: the methodology of evaluation and analysis]. *Mizhnarodna ekonomichna polityka*, no. 1-2 (2008): 241-271.
- Otenko, I. P. *Metodologicheskiye osnovy upravleniya potentsialom predpriyatiya* [Methodological aspects of management of potential of enterprise]. Kharkov: Izd-vo KhNEU, 2004.
- Piddubna, L. I., and Shestakova, O. A. "Eksportnyi potentsial pidpriemstva: sutnist i systemni imperatyvy formuvannia i rozvytku" [Export potential of an enterprise: essence and systemic imperatives for formation and development]. *Visnyk ekonomiky transportu i promyslovosti*, no. 37 (2012): 223-229.
- Ponomarenko, V. S., and Maliarets, L. M. *Bahatovymirnyi analiz sotsialno-ekonomichnykh system* [Multivariate analysis of socio-economic systems]. Kharkiv: Vyd-vo KhNEU, 2009.
- Shkurupii, O. V. et al. *Zovnishnyoeconomichna diialnist pidpriemstva* [Foreign economic activity of enterprise]. Kyiv: Tsentr navchalnoi literatury, 2012.